

Feyziye Özberk

AYDIN KÖKSAL

**Bilime, Bilişime ve Türkçeye
Adanmış Bir Yaşam**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	
AYDIN KÖKSAL AYDINLIĞI'NDA (BOZKURT GÜVENÇ)	11
GİRİŞ	
<i>BİLİŞİM</i> 'İN VE <i>BİLGİSAYAR</i> 'IN İSİM BABASI (FEYZİYE ÖZBERK)	15
I. BÖLÜM	
AYDIN KÖKSAL'IN BİLİŞİM DÜNYAMIZDAKİ ÖNCÜLÜĞÜ VE TÜRKÇEYE KATTIĞI ZENGİNLİK	27
II. BÖLÜM	
ÇOCUKLUĞU VE AİLE BÜYÜKLERİ	49
III. BÖLÜM	
ORTAÖĞRENİMİ: GALATASARAY YILLARI	73
IV. BÖLÜM	
YÜKSEKÖĞRENİMİ: FRANSA YILLARI	125

V. BÖLÜM	
BİLİŞİM MESLEĞİNİ BENİMSEMESİ VE İMECENİN GÜCÜ: HACETTEPE YILLARI	169
VI. BÖLÜM	
DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİ	227
VII. BÖLÜM	
ÜLKEMİZDEN VE DÜNYADAN İNSAN MANZARALARI	273
VIII. BÖLÜM	
ULUSAL ENDÜSTRİYİ SAVUNAN GİRİŞİMCİ BİR İŞADAMI	293
IX. BÖLÜM	
TÜRKÇE, BİLİŞİM, SANAT, POLİTİKA VE YAŞAM ÜZERİNE	311
X. BÖLÜM	
"YURTTAŞIM, SORUMLUYUM"	337
EKLER	
EK 1 Yazdıklarından	363
EK 2 Aydın Köksal için Yazılanlardan	397
EK 3 Kısa Yaşamöyküsü, Başlıca Yapıtları ve Aldığı Ödüller	425
DİZİN	437

ÖNSÖZ

AYDIN KÖKSAL AYDINLIĞI'NDA

Nehir akışı gibi görkemli bir söyleşi...

Aydın Köksal'ı, Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin Üniversite'ye dönüştüğü 1967-68 yılında tanıdım. Bilgi İşlem Merkezi'ni kurmak üzere aramıza katılmıştı. 12 Mart 1971 ertesinde ben idari görevlerimden ayrılarak derslerime döndüm. Dil ve Kültür sorunlarıyla ilgilenen Aydın, *Sosyal Antropolojiye Giriş* dersimi aldı, Elektronik Mühendisi olarak *Kültür Kuramı*'nın bü-tüncü yaklaşımını hemen kavradı ve dersin amaç ve hedeflerini çok aşan, lisans tezi gibi bir ödev yaptı. Bu konuda çalışmasını önerdim. Hemen ardından açtığı *COBOL* ile tanışma programında onun öğrencisi oldum. Yazdığı bir bilgisayar modeliyle Türkçenin yapısını inceledi ve doktorasını aldı. Beslenme ve Diyetetik öğrencisi Gülден'le evlendi, Hacettepe'li oldu. Kırk yıllık dostluğumuz böyle başladı, süregeldi.

Geçirdiği otomobil kazasında adeta dağılmıştı. Aylar süren bir dizi ameliyat ve yoğun bakım sonunda ayağa kalkıp görevinin başına dönmesi kanaatımca tam bir mucize olmuştur...

12 Eylül darbesiyle gelen YÖK düzenine bilgisayarıyla direndi, teslim olmadı. Beytepe'de Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nü

kurarken daha yakın olduk. Bir Bilişim Kurultayı'nda yaptığım, "Bilgi, Bilim ve Bilişim" konulu açış konuşmam Aydın'dan öğrendiklerimin özetlenmiş yorumudur.*

1960-80'li onyıllarda hızla gelişen *İletişim Teknolojisi*, 1990'lar da *Sanayi Devrimi ve Kültürü*'nün yerini alacak bir *"İletişim Devrimi"*ne yol açtı. Bilişimciler, 21. yy'da bir "Bilgi Toplumu" yaratmayı umarken, "Küreselleşen Dünya"nın ekonomik bunalımlarıyla karşı karşıya kaldılar.

Aydın Köksal Aydınlığı'nda, bu dinamik onyılların öyküsünü ve kişisel yorumunu buluyoruz. İngilizce *information technology*, Fransızca *informatique* nasıl "*bilişim*" oluverdi? Latinler "*nomen numen*" (*adını koymak bilmektir*) derler. Adını koyduk ve öğrendik; iletişimden bilişime, bilgisayardan yazılıma geçtik. Biz bu kolay geçişi bir ölçüde Aydın'ın Aydınlığı'na borçluyuz. Amerikalıların Bilişim Teknolojisi Irak Savaşı'nı kazandı ama "Ortadoğu'ya Barış" getiremedi.

Galatasaray yıllarından beri Aydın, gönüllü bir Türkçe savaşçısı; Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin "Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür bir koruyucusu" olmuştur. Onun milliyetçiliği, diline sahip çıkan, anadiline adanmış, barışçı bir milliyetçiliktir. Adnan Binyazar ve Emin Özdemir gibi dilimizin gücüne inanmış, güzelliğine gönül vermiş ortak dostlar, aralarına katılmaya çalıştığım Türkçecilerdir.

Yabancı Dille Öğretim: Türkiye'nin Büyük Yanılgısı eseri, YÖK baskısı altında Eğitim Fakültelerimizin seyirci kaldığı "Laiklik-Yaratılışçılık" çatışmasında, Cumhuriyet Devrimi'nin simgesel bir dil bayrağı olmuştur.

* <http://www.bozkurtguvenc.info>

Aydın, Üniversite'den ve TDK'dan ayrıldı ama Dil Davası'ndan dönmedi, inancından ödün vermedi.

İngiliz Amerikan akademilerinde, "*Parlak kişilerin popüler olmadığı*" söylencesi duyulur; anılır, sayılır, ama pek sevilmezler. Aydın'ın pırl pırl parlayan kişiliği, belki çok tanınmış medya yıldızları kadar popüler değildir. Ama acımasız bir akademisyenler ve "*prima donna*"lar ortamında saygınlığını korumayı bilmiştir. Bu nadir başarıyı yazdıklarından çok okuduklarına borçlu olduğunu sanıyorum.

Kişiliğinin çizdiği hayat yolunu izlerken sınıf arkadaşlarının adlarını hatırlamakla kalmıyor; mesleki gelişmelerini, kamu görevlerini övgüyle izliyor; dostluk çevresini ve okurlarını ülke hizmetine özendiriyor. "Türk dilinin fiil yapan ekleri" konulu araştırmamda onun kırk yıllık doktora tezinden yararlanıyorum.

Öğretmenlik sanatı, çevresini öğrenmeye özendirmek ise, onun başarılarının sırrı, coşkulu kişiliğinde ve tükenmeyen enerjisinde bulunabilir... Aydın, akademik gelenekten sıyrılarak, yazdıklarından kat kat fazlasını okumuştur. Türkçe ve yabancı dillerde yazılmış bir kitaplık dolusu eseri okumaya nasıl fırsat bulduğu, ya da "o fırsatı nasıl yarattığı?" merakımın yanıtını, bir başarı öyküsü olan "nehir söyleşi"nin akışında bulmaya çalıştım.

Doğu ve Batı'nın bilim serüveninde, bazı ünlüler öğretmenleriyle; bazı öğretmenler de kendilerinden daha ünlü öğrencileriyle anılır. Gelecekte, Aydın Köksal'ın öğretmenleri arasında benim adım da geçerse, ne mutlu bana. Umut bu ya!

Bozkurt Güvenç
Gaziosmanpaşa, 24 Haziran 2013

GİRİŞ

BİLİŞİM'İN VE BİLGİSAYAR'IN İSİM BABASI

*"Biz kendi yaratıcı gücümüze güvenmeyi
Mustafa Kemal'den öğrendik."*

Aydın Köksal

PROF. DR. AYDIN KÖKSAL, her şeyden önce yurdunu, ulusunu seven bir aydın. Çok yönlü, kültürlü bir bilim adamı... Bilişim uzmanı, elektronik mühendisi, dilbilimci, eğitimci, yazar... Doğayı, yaşamı, insanları seviyor. Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Almanca, İspanyolca biliyor. Hepsinin tadı dilinde damağında iz bırakmış. Ama o en çok Türkçenin anlatım gücünden etkilendiğini, Türkçenin yapısal gücünden büyülediğini söylüyor.

Aydın Köksal, Hacettepe Üniversitesi'nin kuruluşunda görev almış. Bu üniversitenin önce Bilgi İşlem Merkezi'ni (1967), sonra Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nü kurmuş. Gelecek yaratıcı, yenilikçi bir yönetimin unutulmayan örneklerini yaşama geçirmiş. Bütün bunları Türkçeye yaslanarak yapmış. Böylece ülkemizde öteki üniversitelerde bilgisayar mühendisliği bölümlerinin kurul-

masının ve Türkçenin bir bilim, teknik ve öğretim dili olarak yaygın bir biçimde kullanılmasının yolunu açmış.

1971'de, 7 arkadaşıyla Türkiye Bilişim Derneği'ni (TBD) kurarak bilişimin ülkemizin kalkınmasında bir araç olarak kullanılmasına öncülük etmiş. Bu mesleğin öneminin anlaşılması için olağanüstü çaba göstermiş. Çok sayıda bilgisayar mühendisinin yetişmesine, bilişim sektörünün yoktan var olmasına önemli katkılarda bulunmuş. Köksal bugün, Türkiye Bilişim Derneği Onursal Başkanı. Günümüzde kaba bir kestirimle Türkiye'de, bilişim alanında toplam 600-700 bin kişinin çalıştığı belirtiliyor.

O aynı zamanda bir toplum önderi. Uzun yıllar TBD'de, Türk Dil Kurumu'nda yöneticilik yapmış, Dil Derneği'nin, Ulusal Eğitim Derneği'nin kuruluşunda görev almış. Bilim ve Ütopya Kooperatifi'nin de üyelerinden biri...

İlköğretimden üniversiteye Türkçe'yle öğretimin savunucusu olan Aydın Köksal, *bilişim*'in de *bilgisayar*'ın da isim babası. *Bilişim* ve *bilgisayar*'ın yanı sıra bugün günlük konuşmalarımızda kullandığımız *girdi*, *çıkıtı*, *çevrimiçi*, *yazıcı*, *bellek*, *donanım*, *yazılım*, *iletişim* gibi 2.500'den çok sözcüğü dilimize kazandıran da Aydın Köksal'dır. Onun bu çabası Türkçemizi zenginleştirmiş, Türkçenin bir bilim dili olarak gelişme yollarını açmıştır. Türk dili uzmanı, yazar Emin Özdemir bu başarıyı onun Türkçe sevdasıyla açıklıyor:

"Sözcüğün gerçek anlamıyla bir Türkçe tutkunu, bir Türkçe sevdalısıdır Aydın Köksal. Hani bir dizesi vardır Yunus Emre'nin: 'Aşk gelicek cümle eksikler biter.' Aydın Köksal'ın dilsel eylemi için de böyle olmuştur bu. Bugün bilişim ve bilgisayar dili, Türkçe terimler dizgesine kavuşmuşsa Aydın Köksal'ın çok büyük payı vardır bunda. Aydın Köksal'ın bu eylemi, başka bilim dallarında çalışanlar için de örneksenecek nitelikler taşır."¹

1 Emin Özdemir, "Türkçe Tutkunu, Türkçe Sevdalı Bir Bilişimci", *Bilim ve Ütopya*, Temmuz 2004, İz Brakanlar dosyası.

"Türkçenin bilim dünyasındaki gereksinmelere nasıl karşılık verdiğini görmek için, yalnızca bilgisayar terimlerine bakmak yeterli." Bu saptama da değerli bir dilbilimci olan Kemal Ateş'e ait.²

"Bilişim Teknikbilimini Türkiye'nin Kalkınması İçin Bir Araç Olarak Kullanacağız!"

Aydın Köksal "Bilişimin, bütün endüstri ve hizmet kesimlerinin verimini artıran sürükleyici bir güç olduğunu" belirtiyor. O mesleğine, "Bilişim Teknikbilimi'ni Türkiye'nin kalkınması için bir araç olarak kullanacağız!" anlayışıyla dört elle sarılmış.

Bugün gerçekten bilişimin itici gücünden yararlanmamış bir endüstri ya da hizmet kesimi bulmak zor. Örneğin, 1996'da onu "Onur Üyeliği"yle ödüllendiren Türkiye Döküm Sanayicileri Derneği'nin (TÜDÖKSAD) öyküsü ilginç:

Önceki dönemlerde nitelikli çelik parçalar üretmede sorunlar yaşayan Türk döküm sanayii, 1990'larda dünyanın sekizinci büyük döküm sanayii olmuş. İznik'te kurulu demir döküm fabrikası, dünyadaki dördüncü büyük tesis durumuna gelmiş. Bu bölgemizde çok büyük ve üstün nitelikli bir döküm kültürü, dökümhane kültürü oluştuğunu bildiriyor yetkililer. Bugün Avrupa ülkelerinin otomotiv endüstrilerinde yüksek nitelikli çelik gerektiren parçalar Ankara'da, Bursa'da, Eskişehir'de, Konya'da üretilmekte.

Döküm sanayiindeki bu dönüşüm, bilgisayarlaşmayla sağlanmış. Nitelikli çelik üretmenin yolu o üretimi denetleyen *süreç denetim* yazılımlarından geçiyor.

"Hepsini Yapacağız, Başaracağız"

TÜDÖKSAD eski başkanı Okay Hekimoğlu ve genel sekreteri Vedat Bey bu gelişmeyi şöyle anlatıyorlar:

² Kemal Ateş, *Aydınlık*, 27 Kasım 2012.

"Bir arkadaşımızın önerisiyle, Türkiye Bilişim Derneği'ne gittik, *Bilişim* dergisi koleksiyonunu inceledik. Aydın Köksal'ın, 25 yıl önce yazdığı yazıları okuduk, çok şaşırdık. *'Hepsini yapacağız, başaracağız'* demiş. Üniversitelerde bölümler kurup bilgisayar mühendisleri yetiştirdiğini öğrendik. Biz de bu genç bilgisayar mühendisleriyle işe başladık. Birkaç yıl içinde mühendislerimiz, işçilerimiz, bu güç işi öylesine büyük bir başarıyla sonuçlandırdılar ki ölçüm yapıldığında, kendi özgün süreç denetim yazılımımız denetiminde üretilen Türk çeliği İsveç çeliğinden, Alman Japon ya da Amerikan çeliğinden üstün çıktı."

Aydın Köksal bu güçlü inancını, bu inançtan güç alan yaratıcı başarısının kaynağını şöyle açıklıyor:

"Biz Atatürk'ün Aydınlanma Devrimi'ni yaşamış, özümsemiş bir toplumun çocuklarıyız. Onun ilkelerini biliyor, kendimize güveniyor, bilime inanıyoruz. Cumhuriyetimizin eğitimine, nesnel ve düşünsel her türlü birikim ve deneyimine sahibiz. Kendi sorunlarımızın çözümü için yabancılara değil kendi yaratıcı gücümüze güvenmeyi Mustafa Kemal'den öğrendik. Çok ve büyük işler yaptık. Gelecekte de daha çok çalışacağız, daha çok ve daha büyük işler başaracağız! Türkiye bugün bilişim alanında, özellikle yazılım alanında yüzünün en kapsamlı teknikbilimsel birikimlerinden birine sahip, gelişkin bir ülke konumundadır."

Aydın Köksal'la Tanışma

Onunla yüz yüze tanışıklığım *Bilim ve Ütopya* dergisinin Temmuz 2004 sayısında yayımlanan "İz Bırakanlar" röportajı için Köksal çiftinin Yenişehir'deki evlerinde buluşmamızla başladı. Gülden ve Aydın Köksal o gün beni kırk yıllık dostlarıymışım gibi karşılamışlardı. Prof. Dr. Gülden Köksal, Hacettepe Üniversite-

si'nde öğretim üyesi, uzmanlık alanının çocuk beslenmesi olduğunu öğrenince dergimize yazmasını önermiştim. "Biz ailece ana sütünü ve anadilini savunuyoruz" demişlerdi.

Aydın Köksal, *Bilim ve Ütopya* dergisinin Şubat 2001 sayısında "Türkçe ile Bilim Olur mu?" kapak dosyasına Türkçe bilişim terimlerinin 35 yıllık öyküsünü yazmış; Hatay Sokak'taki büromuzda yabancı dille öğretimi eleştiren bir söyleşiye katılmış; Bilim ve Ütopya Kooperatifi'nin 19-20 Nisan 2003'te İstanbul'da düzenlediği *Uygarlıklar Sempozyumu*'nda da güzel bir konuşma yapmıştı. "Bilişim Devrimi, Küreselleşme ve Uygarlıklar Çatışması Ortamında Kimliğini Arayan Türkiye" başlıklı konuşmasında, Samuel Huntington'un *Uygarlıklar Çatışması* adlı kitabında savunduğu tezlerin eleştirisini yapmış, bu tezlerin, bizim gibi ülkeler üzerindeki emperyalist sömürünün devamının ve ezilen dünyayı parçalamanın teorisini yaptığını anlatmıştı.

Çalışarak Mutlu Olan Bir İnsan

Aydın Köksal'la 2004'teki bu ilk söyleşimiz, müzik ziyafetiyle sonlanan hoş bir görüşme olmuştu. Eşinin börek ikramına Aydın Bey de, önce orgla, Johann Sebastian Bach'tan "Re Minör Toccata et Fugue", sonra da kemanla seslendirdiği birkaç klasik müzik parçası (bir de Çigan, Csárdás Monty ile katılmıştı. O gün bir bilim adamından dinlediğim bu minik konser beni şaşırtmıştı. Şimdi anlıyorum; onun kemana, müziğe olan tutkusunu gözlememiş olsaydım, Aydın Köksal'ı tanıyorum diyemezdim. "Keman, bugüne değin bütün üzüntülü, sevinçli günlerimde, bana yaşam sevinci, direnme gücü verdi. Yaratıcılığımı besleyen, çözümsüz sorunlar karşısında pes etmeden dayanma gücümü kamçılایan en yakın arkadaşım oldu."

Aydın Köksal'ın dikkati çeken ilk özelliği canlılığı, konuşkanlığı. Çocuksu denebilecek bir coşkuya sahip... Coşkuyla konuşuyor. Çünkü anlatılacak paylaşılabilecek pek çok düşüncesi, düşleri var. İyimserliğini, heyecanını, bildiklerini paylaşmak istiyor. Öğren-

meye açık, alçakgönüllü, içten, hoşgörülü bir kişiliği var. Bir ömre birkaç yaşamı sığdırmak istemenin telaşını yaşıyor gibi...

Çok çalışkan dersek onu tam tamına anlatmış olamayız. Çok çok çalışkan... Yaşamını ve yaptıklarını öğrendiğimde onun çalışarak, üreterek mutlu olan bir insan olduğunu anlıyorum.

Tanınmış yazarlarımızdan Adnan Binyazar da Aydın Köksal'ı "Bol alüvyonlu derin ırmaklara" benzetiyor, başarıyı olgunlukla karşıladığını belirterek çalışkanlığını vurguluyor. "Onca başarıya karşın, başarı şaşkınlığına kapılmayan ender kişilerden biridir. Önüne hep yapacaklarını yığmıştır. Kişiliğinin bu yanı, onu acılara karşı da dirençli kılmıştır" diyor.³

Düşlerimiz Engin, Değiştirme Gücümüz Sonsuz

Öğrencilerinden Hülya Küçükaras, onun yalnızca bilgisayar mühendisleri değil, aydın mühendisler yetiştirdiğini vurguluyor:

"HÜ Bilgisayar Bilimleri Mühendisliği'nin ilk öğrencilerinden biz. Önce öğretmenimdi... Bir derste, 'Halikarnas Balıkçısı' demişti, 'cebine doldurduğu tohumları toprağa serpip yürüyordu; ben de onun gibi yürümeyi seçtim.' Sonra, tohumlar boy verdi -onun kıvanarak söylediği gibi- meslektaş olduk. Derken anladık ki meslektaşlığın çok ötesine geçmiş, bilişimci olmanın sorumluluğu ile aydınlanmaya ve aydınlatmaya yürümüşüz birlikte; önde o, ardından biz... Ama ne yürüyüş: Yorulmak, yılmak, çaymak, boyun eğmek yok! Düşlerimiz engin, değiştirme gücümüz sonsuz ve şimdi bizim de ceplerimizde tohumlar kıpır kıpır."⁴

Bir başka öğrencisi Ömer Öztürk de şunları söylüyor:

3 Adnan Binyazar, "Aydın Köksal Aydınlığı", *Öğretmen Dünyası*, Aydın Köksal Özel Sayısı, Temmuz 2010.

4 *Bilim ve Ütopya*, İz Bırakanlar dosyası, Temmuz 2004.

"Örnek insan, alçakgönüllü, ölçülü, saygılı, onurlu, hoşgörülü, bilgili... Bir beyefendi, her zaman tıraşlı, takım elbiseli, tertemiz... İnsanları ve insan yetiştirmeyi çok sever Aydın Bey. Pek çok ülkeyi ve yaşam biçimlerini incelemiştir, onların kültürlerini çok yakından tanımıştır. Ancak en büyük duyarlılığı kendi ülkesi, kendi ulusu ve kendi anadili üzerinedir. Türk Dil Kurumu tarafından kabul görmesi bir yana, halkımızca da hemen benimsenen ve gündelik yaşamımızda kullandığımız birbirinden güzel pek çok sözcük Aydın Bey'in dilimize ve bizlere armağanıdır."⁵

Kendini Toplumuna Borçlu Hisseden Aydınlar Kuşağından

Aydın Köksal, kendini toplumuna borçlu hisseden aydınlar kuşağından. Yaptıklarıyla, topluma, insanlığa olan gönül borcunu fazlasıyla ödemiş, ödemeye de devam ediyor. Bu onun severek yaptığı gönüllü bir seçim. "Birey olarak çağımda olan bitenden sorumluyum. Çok yorularak yaşıyorum, ama doğal olarak bunun insan olmaya değen, güzel bir yaşam biçimi olduğunu düşünüyorum..." diyor.

Mücadeleci, ısrarcı, vazgeçmek sözü onun yaşam sözlüğünde yok. İyimserlikten, sevgiden güç alan bir sabra sahip, alçakgönüllü... Sıklıkla, umutsuzluğa kapılmak için zamanı yok! Buna hakkının da olmadığını düşünüyor!

Eşi Gülden Köksal, onu şöyle tanıtıyor: "O tek başına kalsa bile, sonunda her şeyi iyiye, güzele dönüştürebileceğine inanan güçlü, olumlu bir kişilik." İşte bu kişilik yapısı yurtseverlikle birleşince örnek bir insan çıkıyor ortaya.

Gülden Köksal'ın kırk yıllık birliktelikten sonra söylediği şu söz, evlilik ilişkilerini olduğu gibi, onun çevresiyle ilişkilerini de çok iyi tanımlıyor: "Aydın, özgürlüğünde yaşam sevinci bulan, istediğini yaparak mutlu olan biri; kapana kısılarak koleksiyonu yapılabilecek bir kelebek değil. Onunla birlikte yaşayabilmek için

5 Ömer Öztürk, *Bilim ve Ütopya*, İz Bırakanlar dosyası, Temmuz 2004.